

# Egy elhallgatott emlék szabadulása

Három kaboli hős történetét és az őket ért igazságtalanságot tárja fel az új, két nyelven megjelent kiadvány

„Az történt – indul Horváth M. Orbán *Ellévedt hősök téves csatatéren* című könyve fülszövegének egyik mondata –, hogy Horváth Mihály kaboli bíró – Orbán édesapja –, akit a helybeli szerbek Miskela néven ismertek, harmadmagával megmentette a valójában már egybenőtt két helységet (Alsó- és Felsőkabolt) a razzitától.”

Már a faluhoz értek a csendőrök, a parancsnok kezében volt a kétszáz kivégzésre jelölt falusi szerb névsora, de Horvát Mihály, Molnár Andorral, a másik kaboli bíróval és Dunafalvy Lajos helyi csendőrpáncsnokkal közösen az életével szavazta, hogy a helybeliek tisztességes magyar állam-

Az *Ellévedt hősök téves csatatéren* szinte egy életen át íródott. Meg kellett születnie. Választ kellett adnia olyan kérdésekre, melyek hallatán a tények ismerői, vagy legalábbis sejtői, csak elfordították tekintetüket, s a hallgatás volt egyetlen, mégis vitathatatlanul sokatmondó válaszuk. A könyv írója ennyivel mégsem akarta beérni, bizonyítékokat, valódi válaszokat keresett. Ennek az évtizedeken át folyt kutatómunkának az eredménye az új, magyarul, szerbül egyaránt kiadott olvasható, melynek szerzőjével, Horváth M. Orbánnal beszélgettünk.

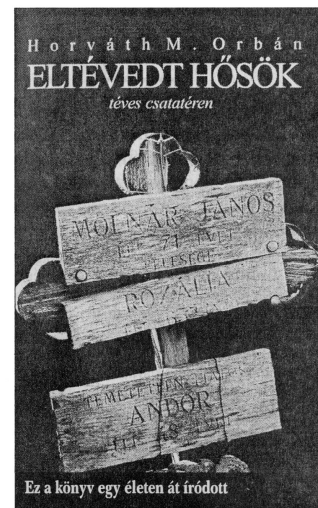
■ A könyv címe már valamelyest előrebocsátja, hogy egyszerű, mégis különleges emberekről fog a szöveg szólni, olyanokról, akik az emberiség egyik szegényletes pillanatában mutatták meg, mire képesek: megmaradni embernek.

– Egy nem mindennapi, de valós, Kabolon, egy dél-bácskai falucskában lezajlott történet ez a második világháború idejéből. Ritka mese, az történet ugyanis, hogy az 1942-es razzia során három falubéli, akinek alkalmá volt befolyásolni a falu népének sorsát, úgy döntött, kijelentik az oda érkezett csendőröknek: a faluban sem partizán, sem csetnik nincs, szorgalmas, egyszerű nép ez, nincs ok arra, hogy bántódásuk essen. Senkinek sem görbült meg a haja szála sem. Ezek a személyek a könyv hősei. Dunafalvyt később a magyar hatalom áthelyezte a faluból a razzitát követően, biztonsági okokból ugyanis a csendőrpáncsnokokat más településekre küldték, bizonyára tartva az esetleges bosszúállóktól is. Később, Magyarországon, a kommunistaüldözöttek áldozata lett. A két bíró, köztük édesapám is, a faluban maradt, s bevárták a partizánokat. Sem ők, de a falubéli magyarok sem féltek tőlük, hiszen semmi rossz sem történt itt a háború alatt. Hamar elrendelték azonban a magyar szolgálatban részt vett személyek

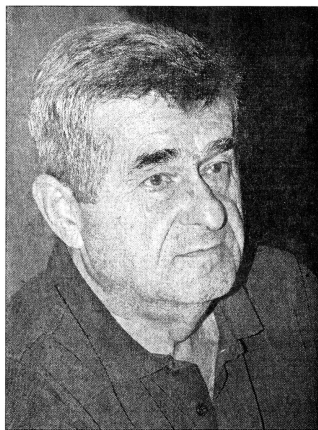
likvidálását, Molnár az első napon elfogott személyek között volt. Megkínózták és Dunagárdonyánl vetették a folyóba. Az apámat, mikor érte jöttek, néhány jó ismerőse nem engedte elvinni, a partizánok megígérték, vissza fognak jönni érte. Éjszaka kocsin, röze alá bújítatva mentették ki a faluból, majd egy ideig újívedeki rokonoknál rejtőzködött. Néhány hónap múlva, azt képelve, hogy a veszély elmúlt, visszatért Kabolra. Letartóztatták, az újívedeki katonai bíróság elé állították. Csak börtönbüntetést kapott, később mégis kivégezték. Az OZNA (Népvédelmi Osztály) jogában állt, hogy megváltoztassa az eredeti ítéletet.

■ Mi volt az, ami e könyv megírására és a kutatás elkezdésére ösztönözte? Mennyire volt nehéz megbízható információkhoz jutni?

– Még kisgyermek koromban – azt hiszem, 1954-ig maradtunk Kabolon – sokan megkérdezték tőlem a faluban, mondjuk iskolába menet: kinek a fia vagy te? Sokan megállítottak az utcán, jól öltözött, szépen nevelt gyerek voltam, aki felkeltette az érdeklődést. Amikor megmondtam, hogy én a Miskela fia vagyok – ezen a néven ismerték apámat a faluban –, mindenki csak annyit válaszolt: kár érte, nagyon jó ember volt. De senki sem mondott semmi mást, képtelenség volt többet megtudni. Elkezdtem feljegyezgetni azt a kevés információt, amihez idővel hozzáférkőzhettem. A valódi kutatás azonban mintegy tíz évvel ezelőtt kezdődött. Próbálkoztam sok helyen, számtalan falba ütköztem, mert mind a mai napig sokan félnek nyilatkozni erről a témáról. Végül Matuska Mártonnal kezdtem együtt dolgozni, aki e kiadás szaktanácsadója is egyben. Közöltem frászt az Aracs folyóiraton is, ezek után már mind többen felkerestek, elmondták saját történeteiket. Kicsit nehéz volt ezek alapján megállapítani, melyek is voltak a



Német Csilla



Horváth M. Orbán: Ennek a munkának, úgy érzem, vége. Az azonban megtörténhet, hogy egyszer egy második része is lesz a történetnek

polgárok. A tervezett kivégzésre így végül nem is került sor. A megmentőkkel szemben azonban már nem volt kegyes a két évre rá következő partizán megtorlás.

pontos körülmények, hiszen sok, amolyan falusi mendemondához hasonló történettel találkoztam, aminek a valóságalapja igen megkérdőjelezhető volt. Ezeket összevetve, persze, az ember rájön, hogyan is történhetek a dolgok valójában, hiszen a közös pontok megvannak. Könyvemben mégsem ezekre a mendemondákra hivatkoztam, hanem egyedül a bizonyított tényekre. Családom, elsősorban édesanyám, kétségkívül sokat segített a történetek felelevenítésében.

■ Befejeztnek tekintí-e ezzel ezt a hosszadalmas, személyes indíttatású munkát?

– Ennek a munkának, úgy érzem, vége. Az azonban megtörténhet, hogy egyszer egy második része is lesz a történetnek. A bíróságon folyik a rehabilitációs ügy, azt hiszem, elegendő bizonyítékok gyűjtöttem össze az elmondottakra a levéltárból, apám családnak írt leveleiből. Minderről azonban, ahogyan azt a könyvben is említem, csak az ügy lezárását követően írhatok majd.

■ VIRÁG Árpád